

Utenriksdepartementet
Postboks 8114 Dep.
NO-0032 OSLO

NIVA hovedkontor
Sognsveien 72, 0855 Oslo
+47 22 18 51 00
Foretaksnr.: 855869942
post@niva.no
www.niva.no

Dato
02.09.2026

Innspill til Prosjektet Vendepunkt

Strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap: En egen og virkningsfull bærebjelke i fremtidens norske utviklingspolitikk

1. Om innspillet

Dette innspillet fremmer ett forslag: Strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap bør bli en egen bærebjelke i norsk utviklingspolitikk. Samarbeidsformen er langsiktige, likeverdige partnerskap. Partnerne er fagmiljøer og forvaltningsinstitusjoner i Norge og i partnerland. Den retter seg mot konkrete miljø-, helse- og samfunnsutfordringer. I dag mangler den en tydelig plass i norsk bistandsarkitektur. Stortingsmeldingen fra prosjekt Vendepunkt bør gi den denne plassen.

Samarbeidsformen svarer på et globalt behov. Verdens store utviklingsutfordringer krysser landegrenser. Eksempler er forurensning, klimaendringer og tap av natur. Andre eksempler er press på mat- og vannsystemer, og fremvoksende helsetrusler som antimikrobiell resistens. Disse utfordringene kan likevel bare løses gjennom nasjonal forvaltningskapasitet. Det er her det globale godet ligger. Samarbeidsformen bygger lands egen evne til å overvåke, analysere, regulere og forvalte sine utfordringer. Dermed styrker den det multilaterale systemet nedenfra, i en tid der internasjonalt samarbeid er under press.

Samarbeidsformen er samtidig riktig og viktig for Norge. Den bygger på reelle norske fortrinn. Norge har internasjonalt ledende fagmiljøer innen hav-, vann-, miljø-, klima- og ressursforvaltning. Norge har også sterke helse- og One Health-miljøer. Samarbeidsformen skaper dermed sterke synergier mellom disse fagmiljøene og norske utenrikspolitiske interesser. Kunnskap og institusjonell kapasitet består etter at et prosjekt avsluttes. Derfor er samarbeidsformen også kostnadseffektiv og varig. Det er et avgjørende argument i en tid med strammere bistandsbudsjetter og tøffere krav til prioritering.

2. Hovedbudskap

- **Strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap er en egen samarbeidsform.** Den er verken tradisjonell bistand eller ordinært forsknings- og utdanningssamarbeid. I dag mangler den en tydelig plass i norsk bistandsarkitektur. Stortingsmeldingen fra prosjekt Vendepunkt bør gi den denne plassen.
- **Miljøtilstand er en avgjørende driver for helse, matsikkerhet og stabilitet.** Helse, matsikkerhet, stabilitet og sysselsetting avhenger av miljøtilstand. Det samme gjelder andre overordnede bistandsmål. Et eksempel er rent vann: Det trengs til matproduksjon, og til en voksende blå økonomi.
- **Globale utviklingsutfordringer må løses gjennom kunnskapsbasert forvaltning på nasjonalt nivå.** Slike utfordringer kan bare håndteres av land med egen kapasitet. Landene må selv kunne overvåke, analysere,

regulere og forvalte. Eksempler er forurensning, klimaendringer og tap av natur. Andre eksempler er press på vann-, mat- og helsesystemer, og fremvoksende helsetrusler som antimikrobiell resistens. Norske aktører bør derfor konsentrere innsatsen om de temaene der Norges kompetanse og erfaringer skiller seg særlig ut.

- **Samarbeidsformen bygger varig nasjonal kapasitet** i form av samproduksjon av kontekstuellet forankret, tverrfaglig kunnskap i langsiktige, likeverdige partnerskap.
- **Samarbeidsformen gir Norge en dobbel gevinst:** Den skaper sterke synergier mellom utenrikspolitiske interesser og konkrete prosjekter i partnerland. Disse koples til faglige og politiske dialoger. Samtidig bygger den opp kunnskapsmiljøer i Norge. Disse miljøene får relevant landkompetanse, nettverk og kompetanse på bistandsforvaltning.
- **3. Miljøtilstand er en avgjørende driver for helse, matsikkerhet og stabilitet.**

Regjeringen peker selv på klima og helse som de sentrale globale utfordringene i Vendepunkt-debatten. Regjeringen peker også på koblingen mellom klima, helse og global ulikhet. Denne koblingen omfatter også ustabilitet og norske sikkerhetsinteresser. De globale utfordringene må derfor håndteres helhetlig, ikke hver for seg.

- **Miljø og helse.** Sammenhengen mellom miljøtilstand og menneskers helse er i ferd med å bli et eget forsknings- og politikkfelt. Feltene kalles «planetary health» og «One Health». De understreker at helsen til mennesker, dyr og økosystemer er uløselig forbundet (Whitmee mfl., 2015; De Paula, 2018). Luft- og vannforurensning, kjemikalier og miljøgifter er direkte avgjørende for folks helse. WHO har utpekt antimikrobiell resistens (AMR) som en av de ti største globale helsetruslene. AMR drives ikke bare av antibiotikabruk i helsevesen og landbruk. Forurensning driver den også. Avløp og avrenning gjør vannmiljøet til et sentralt reservoar og en spredningsvei for resistente bakterier. Klimaendringer forsterker spredningen (Wang mfl., 2025; Fletcher-Lartey, 2022). Norge har allerede en egen One Health-strategi mot antimikrobiell resistens (2024–2033). Strategien kobler eksplisitt menneske-, dyre- og miljøhelse.
- **Mat- og vannsikkerhet.** Forvaltning av vannressurser, avrenning, forurensning og økosystemer er avgjørende for matproduksjon. Den er også avgjørende for tilgang til rent vann. Overvåkings- og forvaltningssystemer trengs for å følge opp miljøavtaler. De samme systemene er infrastrukturen som mat- og vannsikkerhet hviler på.
- **Stabilitet og sikkerhet.** Miljø- og ressurspress, svikt i matsystemer og helsekriser er anerkjente drivere av ustabilitet og migrasjon. Å bygge nasjonal evne til å forvalte disse risikoene gir derfor også et bidrag til stabilitet. Det er den stabiliteten norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk etterspør. Dette er i tråd med Vendepunkts kobling mellom utvikling og norske interesser.

4. Globale utviklingsutfordringer må løses gjennom forvaltning på nasjonalt nivå

Verdens store utviklingsutfordringer kjenner ingen landegrenser. Eksempler er forurensning av hav, vann og luft, klimaendringer og tap av natur. Andre eksempler er press på mat- og vannsystemer, og fremvoksende helsetrusler. Utfordringene må håndteres helhetlig, men løses samtidig gjennom nasjonal forvaltning. Kunnskapssamarbeid som styrker forvaltningskapasitet, treffer derfor flere dimensjoner samtidig. Kjernen er evnen til å sette lokale forvaltere og aktører i stand til å produsere kunnskap. De må kunne omsette kunnskapen til politikk og tiltak som treffer lokale forhold, og gjennomføre disse.

5. En egen samarbeidsform – med et klart formål

Samarbeidsformen bygger på strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap. Formålet er å bygge varig nasjonal evne. Landene skal selv kunne definere, analysere, regulere og løse problemer. Relasjonen er ikke giver–mottaker. Den er likeverdige faginstitusjoner. De samarbeider om problemer de har definert sammen. Arbeidet er rettet mot forvaltningen. Suksesskriteriet er ikke publikasjoner eller avlagte grader. Suksesskriteriet er styrket nasjonal evne til å håndtere konkrete samfunnsutfordringer.

Den er ikke tradisjonell bistand. Tradisjonelle bistandsformer dekker behov og kompenserer for manglende kapasitet. Eksempler er humanitær innsats og nødhjelp. Andre eksempler er kapasitetsbygging/utvikling gjennom erfaringsdeling, tjenestelevering, budsjettstøtte, overføring av utstyr og opplæring.

Den er heller ikke ordinært forsknings- og høyere utdanningssamarbeid. Programmer for forskningssamarbeid og akademisk kapasitetsbygging har et annet mål. De skal styrke universiteter, forskningssystemer og akademiske karrierer i seg selv. Eksempler er utvekslings-, stipend- og mobilitetsordninger.

Samarbeidet er anvendt og problemdrevet. Det kobler fagmiljøer direkte til forvaltningens og politikken kunnskapsbehov. Fokus er på overvåkingssystemer, regelverksutvikling og gjennomføring av internasjonale forpliktelser. Samarbeidet involverer forvaltningsinstitusjoner, direktorater og myndigheter like mye som akademia og sivilsamfunnet. Samarbeidsformen passer ikke i noen av de etablerte kategoriene. Derfor mangler den i dag en tydelig plass i norsk bistandsarkitektur. Den mangler også plass i finansieringsordningene. Prosjekter må ofte presses inn i virkemidler laget for andre formål. Eksempler er korte bistandsprosjekter med krav som ikke passer kunnskapsarbeid. Andre eksempler er forskningsprogrammer med resultatkrav som ikke fanger forvaltningsrelevans. Stortingsmeldingen fra prosjektet Vendepunkt bør anerkjenne dette som en egen innsatsform. Virkemidlene bør tilpasses dens egenart: Langsiktighet, institusjonsforankring og kobling mellom fag, forvaltning og politikk.

6. Hva som kjennetegner vellykket samarbeid – og hvilke resultater det gir

Fire kjennetegn går igjen i de mest vellykkede samarbeidene.

i) De er *langsiktige*. Tillit og felles problemforståelse må bygges over tid. De beste resultatene kommer fra partnerskap som har vart i tiår. De kommer ikke fra korte prosjektsykluser.

ii) De er *likeverdige i praksis*. Selv der partnerne er ulike i ressurser og ekspertise, er samarbeidet gjensidig læring. Partnerinstitusjonene har fag- og lokalkunnskap om økosystemer, samfunnsaktører, sosiale praksiser og regulatoriske forhold. Denne kunnskapen gir en langt mer presis problemforståelse enn det som er mulig «på avstand». Likeverdighet kan ikke bare erklæres som prinsipp. Den må bygges kontinuerlig. Den krever ofte at finansierings- og eierskapsstrukturer endres aktivt (Löhr mfl., 2023).

iii) De er *tverrfaglige*. Utviklings-, helse- og miljøproblemer er aldri rent naturvitenskapelige. Å forstå driverne bak dem krever at samfunnsvitenskap og humaniora integreres med naturvitenskapelig og teknologisk kunnskapsproduksjon. Det samme gjelder for å forstå effektene av reguleringstiltak.

iv) De er *kontekstsensitive*. Kunnskap virker bare i sin institusjonelle sammenheng. Noen steder gir internasjonalt medforfatterskap på rapporter og publikasjoner legitimitet hos myndighetene. Andre steder er det avgjørende at partnerinstitusjonene selv eier kunnskapen. Da kan en lettfattelig rapport på lokalt språk være mer virkningsfull enn en vitenskapelig artikkel.

7. Hvorfor denne samarbeidsformen er riktig for fremtidens norske utviklingspolitikk

Vendepunkt er rammet inn av en verden med fallende bistandsbudsjetter, geopolitisk fragmentering og press mot internasjonalt samarbeid. Denne verdenen krever tøffere prioritering, færre mål og kanaler, og innsats der Norges bidrag gjør størst nytte. Strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap svarer på alle disse kravene:

De bygger selvstendighet. Målet er at partnerland selv skal kunne identifisere, overvåke, regulere og håndtere sine utfordringer. De skal også mobilisere egne ressurser. Denne bistanden er innrettet mot å gjøre seg selv overflødig. Det er i tråd med en bredere ambisjon: utviklingspolitikk er mer enn bistand, og land må styrke egne inntekter og systemer.

De er kostnadseffektive og varige. Kunnskap og institusjonell kapasitet forvitrer ikke når et prosjekt avsluttes. Forvaltningssystemer, forvaltningskompetanse og regelverk består. Det samme gjelder etablerte nasjonale overvåkingssystemer. Disse gir høy utløsende effekt per bistandskrone. I en tid med strammere budsjetter er dette et avgjørende argument.

De skaper sterke synergier mellom utenrikspolitikk og utviklingspolitikk. Kunnskapssamarbeid i partnerland kan kobles direkte til faglige og politiske dialoger. Eksempler er bilaterale miljø-, klima-, helse- og havdialoger. Andre eksempler er utenriksstasjonenes arbeid og internasjonale forhandlingsprosesser. Prosjektene gir dialogene konkret innhold, faglig substans og troverdighet. Dialogene gir til gjengjeld prosjektene politisk forankring og gjennomslag. Få andre bistandsformer skaper en så direkte og gjensidig forsterkende kobling mellom innsats i partnerland og norske utenrikspolitiske interesser. Dette er “science diplomacy” i praksis. Vitenskapelig samarbeid brukes til å styrke både kunnskapsgrunnlaget og de mellomstatlige relasjonene.

De bygger kunnskapsmiljøer i Norge. Langsiktige bilaterale partnerskap bygger også kompetanse i Norge. Fagmiljøer utvikler omfattende landkompetanse. De får også språk-, kultur- og institusjonsforståelse, og innsikt i partnerlandenes politiske systemer. Samproduksjon av ny kunnskap styrker de norske fagmiljøene selv. I tillegg får norske aktører praktisk kompetanse på bistandsforvaltning og internasjonalt samarbeid. Samlet utgjør dette en strategisk nasjonal ressurs for norsk utenriksforvaltning og utviklingspolitikk.

De styrker det multilaterale systemet i en tid der det er under press. Gjennomføring av internasjonale miljø- og helseavtaler forutsetter nasjonal vitenskapelig kapasitet hos alle parter. Å bygge og videreutvikle denne kapasiteten er en direkte investering. Investeringen går til den regelstyrte verdensordenen som norsk utenrikspolitikk hviler på. Det er også et håndfast norsk bidrag når andre giverland trekker seg tilbake.

De bygger på reelle norske fortrinn. Norge har internasjonalt ledende fagmiljøer innen hav-, vann-, miljø-, klima- og ressursforvaltning. Norge har også sterke helse- og One Health-miljøer. Vi har høy institusjonell tillit. Vi har også en forvaltningstradisjon der forskning og myndigheter samhandler tett. Svaret på hva, hvor og hvordan Norge kan være til mest nytte, er dermed dokumenterbart. I utviklingen av strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap bør innsatsen konsentreres om færre, lengre og dypere partnerskap.

8. Anbefalinger til stortingsmeldingen

1. **Etabler strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap som en tydelig pilar** i den nye utviklingspolitikken. Konsentrer innsatsen om områder der norske fagmiljøer har dokumenterte komparative fortrinn. Dette gjelder på tvers av miljø-, helse- og ressursforvaltning.
2. **Anerkjenn samarbeidsformen som en egen innsatsform.** Den er differensiert fra både tradisjonell bistand og forsknings- og utdanningssamarbeid. Gi den en definert plass i bistandsarkitekturen. Tilpass finansieringsordningene til dens egenart.

3. **Definer formålet riktig.** Innrett innsatsen mot samproduksjon av kunnskap for konkrete, definerte problemer. Ikke innrett den mot generell kapasitetsbygging/utvikling som mål i seg selv. Den skal heller ikke være enveis overføring av kunnskap, opplæring eller utstyr.
4. **Tenk på tvers av siloer.** Prioriter innsats i skjæringspunktene mellom miljø, helse, mat- og vannsikkerhet og stabilitet. Bruk for eksempel One Health- og planetary health-tilnærminger. Slik gir én investering i forvaltningskapasitet gevinst på flere felt samtidig.
5. **Prioriter langsiktighet.** Tillit og felles problemforståelse bygges over tiår. Rammeavtaler og programmer med lang tidshorisont og forutsigbar finansiering bør foretrekkes. De er bedre enn korte, fragmenterte prosjektsykluser. Dette er i tråd med ambisjonen om færre mål og kanaler.
6. **Still krav om likeverdighet i praksis.** Felles problemdefinisjon fra start, samproduksjon av kunnskap, delt eierskap til data og publikasjoner, og rom for at partnerinstitusjoner leder arbeidet og publiserer selv der det er avgjørende for nasjonalt gjennomslag.
7. **Bygg inn tverrfaglighet som designkrav.** Naturvitenskap må integreres med samfunnsvitenskap og humaniora for å forstå regulering, institusjoner, uformell sektor og sosiale praksiser. Det er her løsningenes gjennomførbarhet avgjøres.
8. **Innfør kontekstsensitive resultatkrav.** Mål institusjonell styrking og gjennomslag i politikk og forvaltning, ikke ensidig publikasjonstill. Verdsatt kunnskapsprodukter på lokale språk på linje med internasjonal publisering der det gir størst effekt.
9. **Utnytt synergiene systematisk.** Kobl kunnskapspartnerskapene til faglige og politiske dialoger, ambassadenes arbeid og Norges posisjoner i internasjonale forhandlinger. Dette gjelder blant annet plastavtalen, Minamata-, Stockholm- og Basel-konvensjonene, klimakonvensjonen og det globale arbeidet mot antimikrobiell resistens. Slik forsterker bilateral innsats og utenrikspolitikk hverandre. Samtidig tas landkompetansen som bygges i norske fagmiljøer i bruk.

9. Avslutning

Norsk utviklingspolitikk står ved et vendepunkt og må prioritere hardere. Dette innspillet har argumentert for én samarbeidsform: Strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap. Samarbeidsformen er langsiktige, likeverdige og tverrfaglige partnerskap. Partnerne er fagmiljøer og forvaltningsinstitusjoner i Norge og partnerland. Den nye stortingsmeldingen bør fremme den som en egen, tydelig pilar i norsk utviklingspolitikk. Pilaren er forskjellig fra både tradisjonell bistand og fra forsknings- og utdanningssamarbeid. Virkemidlene bør tilpasses dens egenart.

Det globale godet er tydelig. Verdens store utviklingsutfordringer kan bare håndteres av land med egen kapasitet. Landene må selv kunne overvåke, regulere og forvalte. Eksempler på slike utfordringer er forurensning, klimaendringer og tap av natur. Andre eksempler er press på mat- og vannsystemer, og fremvoksende helsetrusler. Samarbeidsformen bygger nettopp denne nasjonale evnen der den trengs mest. Den styrker dermed det multilaterale systemet nedenfra, i en tid der internasjonalt samarbeid er under press og global bistand faller.

Samarbeidsformen er samtidig riktig og viktig for Norge. Den bygger på reelle norske fortrinn i hav-, vann-, miljø-, klima- og helseforvaltning. Den skaper sterke synergier mellom utviklingspolitikk og norske utenrikspolitiske interesser. Den bygger også kunnskapsmiljøer i Norge med landkompetanse og forvaltningsinnsikt som varer. Samarbeidsformen treffer der miljø, helse, mat- og vannsikkerhet og stabilitet møtes. Derfor gir den mer igjen per krone, i en tid da hver krone teller.

Det er nettopp denne typen målrettet, konsentrert og fremtidsrettet innsats den nye stortingsmeldingen bør bygge på. Det betyr å anerkjenne strategiske kunnskaps- og institusjonspartnerskap som en egen innsatsform. Innsatsformen bør ha en definert plass i bistandsarkitekturen. Finansieringsordningene bør tilpasses dens egenart.

Referanser

De Paula, N. (2018). What is planetary health? Addressing the environment–health nexus in Southeast Asia in the era of the Sustainable Development Goals. *Revista Brasileira de Política Internacional* 61(1):e012.

Fletcher-Lartey, S., mfl. (2022). Antimicrobial resistance as a global health threat: learning lessons from COVID-19. *Global Policy* (om One Health som fundament for helsesikkerhetsstyring).

Löhr, K., mfl. (2023). Uncovering power asymmetries in North–South research collaborations – an example from sustainability research in Tanzania. *Geoforum* (om skjevheter i beslutningsmakt og publisering).

Regjeringen (2025). *Nasjonal One Health-strategi mot antimikrobiell resistens 2024–2033*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet / Utenriksdepartementet mfl.

Wang, S., mfl. (2025). Antimicrobial resistance in a changing climate: a One Health approach for adaptation and mitigation. *Bulletin of the National Research Centre* 49.

Whitmee, S., mfl. (2015). Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: report of the Rockefeller Foundation–Lancet Commission on planetary health. *The Lancet* 386, 1973–2028.

Med vennlig hilsen,

Kathinka Fürst, PhD

Research Manager & Senior Researcher

Section for International Environment and Development

Norwegian Institute for Water Research (NIVA)

Sognsveien 72, 0855 Oslo

+47 97009070

